

Lätt om odling

Nr 5 • Planera din odlingslott

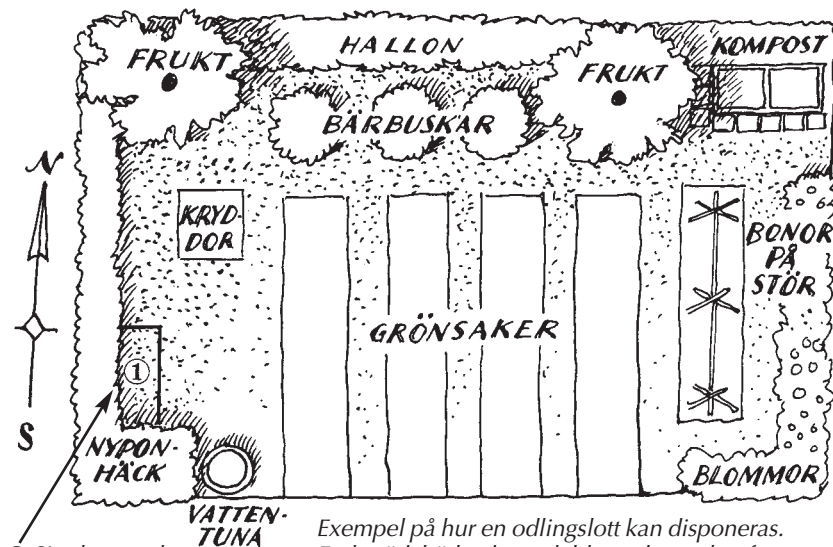
Det blir lättare att få plats med allt du vill odla om du i förväg planerar hur landet ska se ut. Om du börjar så och planera utan att först planera kan det hända att de sista sorterna inte får plats. Här planerar vi odlingslotten och lär dig utnyttja ytan på bästa sätt.

Blomrabatter och fleråriga växter som fruktträd och bärbuskar placeras först. Både träd och buskar ska ju stå på samma plats i många år och då måste de från början placeras så att de passar ihop med de övriga köksväxterna.

Med blomrabatterna är det samma sak. Ofta blandar man både perenner, lökväxter och ettåriga växter i rabatterna och därför bör platsen för dem bestämmas en gång för alla. I grönsakslandet ska man däremot låta

de olika sorterna byta plats varje år. Man tillämpar så kallat växelbruk.

Det är bra att placera träd, buskar och blomrabatter så att de omger grönsakslandet. Bilden ger ett exempel på hur det kan se ut. De fleråriga växterna ger dessutom bra gränsmarkering mot grannarna. Men kom ihåg att både träd och buskar växer sig stora så småningom. De får inte sättas så nära gränsen att de växer in över grannens lott.

① Sittplats med redskapslåda.

Exempel på hur en odlingslott kan disponeras. Fruktträd, bärbuskar och blomrabatter har fasta platser och omger grönsakslandet.

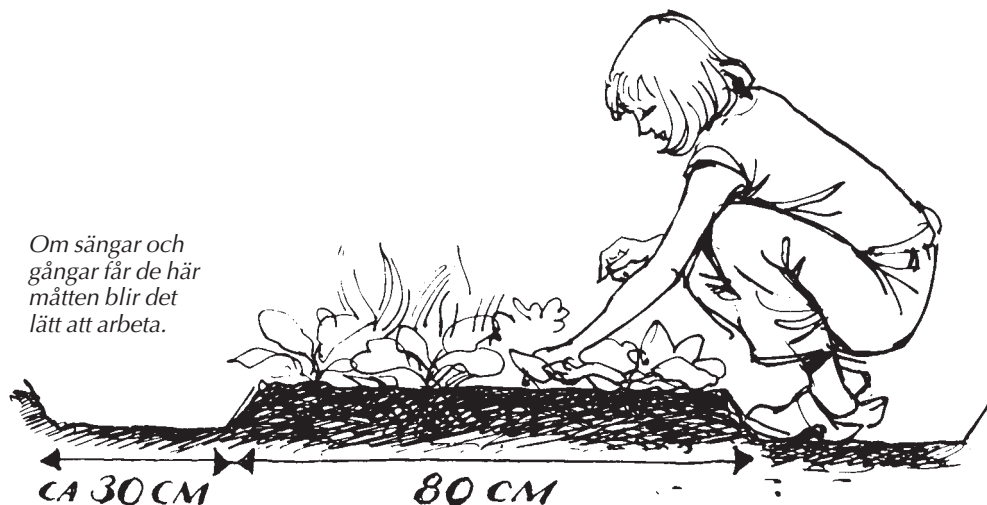
Utgiven av

Svenska Förbundet för Koloniträdgårdar och Fritidsbyar

Åsögatan 149 • 116 32 Stockholm • Tel. 08-556 930 80

e-post: kansli@koloni.org • hemsida: www.koloni.org

Om sängar och gångar får de här måtten blir det lätt att arbeta.

Sängar eller rader?

Du kan dela in landet i ca 80 cm breda odlingssängar som skiljs åt av 30–35 cm breda gångar. Eller också kan du odla i rader över hela ytan.

Odlingssängar har flera fördelar. Det är lättare att planera sin odling när landet är uppdelat i mindre bitar. Odla du på säng blir det också naturliga "trafikleder" i landet. Har du radodling frestas du lätt att trampa lite överallt. Då packas jorden till så småningom och det växer sämre. Särskilt lerjordar har lätt för att bli tillpackade.

Breddmättet 80–100 cm för sängarna gör det bekvämt att arbeta från gångarna. Du når halva sängen från ena sidan och andra halvan från den andra. Det går lätt att så, rensa och gallra.

En enkelsidig säng, t ex mot en vägg, görs bara 50 cm bred av samma anledning. Den når du bara från ena sidan.

Vissa sorter passar inte att odla på säng, t ex potatis och jordgubbar.

Kryddväxter kan du ha i en liten ruta vid sidan om köksväxtlandet som på bilden på sid 1.

Växelbruk

Om samma slags grönsaker odlas på samma ställe år efter år finns det risk för sk jordtrötthet som leder till allt sämre skördar, p g a att sjukdomar uppstår, även om du gödslar.

Risken för sjukdomsangrepp minskar med växelbruk. Den besvärliga klumprotjukan på kål har exempelvis inte lika lätt

att angripa kålen om du flyttar den till ny jord varje år. Det är likadant med många andra skadegörare, t ex nematoder och en del insekter.

Därför bör de olika sorterna växla plats varje år. Det kan vara besvärligt att hålla reda på om du tar varje sort för sig.

Dela därför in grönsakerna i grupper med liknande näringsbehov så går det lättare att praktiskt tillämpa ett enkelt växelbruk.

Först delar du in odlingsytan i fyra delar.

På yta 1 odla du baljväxter som ärter, bönor och grönkörlingsväxter (klöver, lupin m m).

På yta 2 odlas främst rotfrukter och lökväxter alt. potatis men även dill, persilja, spenat och mangold.

På yta 3 odlas potatis alt. lökväxter.

På yta 4 odla du näringskrävande växter som kål- och gurkväxter, selleri och purjo. Även sallat och andra korgblommiga växter kan placeras här.

Nästa år flyttar du växtgrupperna i pilens riktning på skissen och fortsätter så runt år från år. Förmodligen får du inte plats med alla växtlagen som är föreslagna på skissen men den har gjorts för att visa var de olika växterna hör hemma i växtföljden.

De mest näringskrävande växterna kommer då efter baljväxterna. Där du odlat baljväxter är jorden kväverik eftersom baljväxter kan binda kväve direkt ur luften. En hel del av detta kväve stannar kvar i jorden till året därpå om baljväxtrötterna brukas ner.

Trots detta kan växterna på yta 4 behöva extra gödsel.

Även andra bladgrönsaker har ganska stort behov av kväve. Däremot ska man vara försiktig med kväve till rotfrukter och potatis.

Välja sort

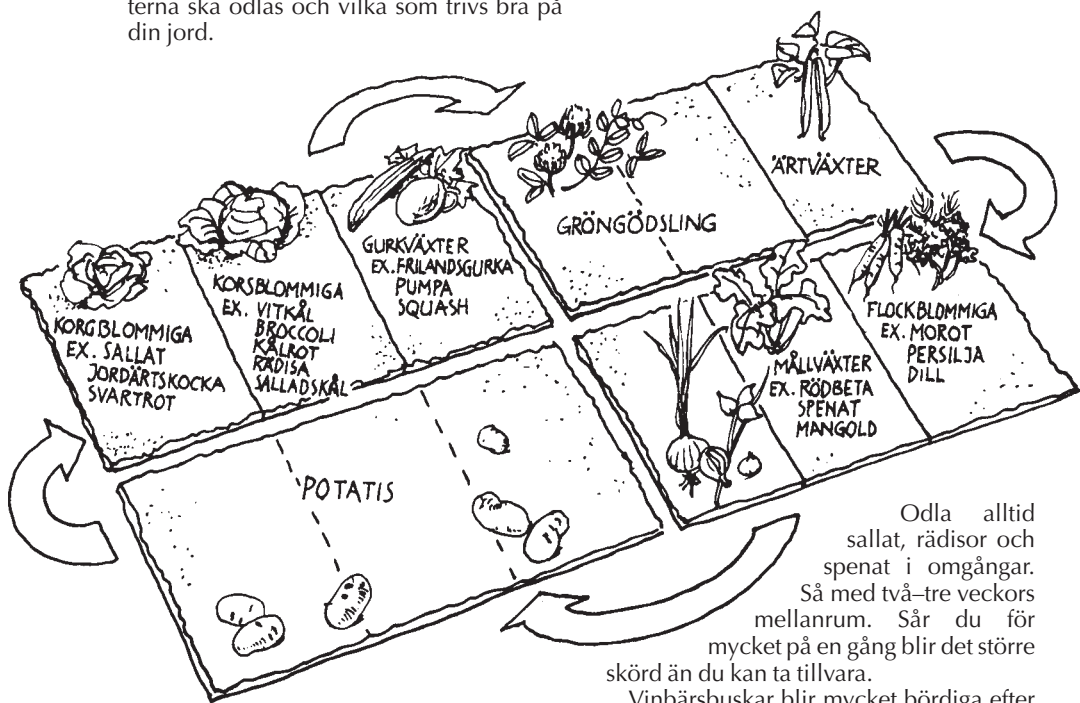
I häfte nr 7 "Lättodlade grönsaker", kan du läsa om ett antal sorter som passar bra för den som inte har så stor odlingserfarenhet. Är du nybörjare så prova dig fram. Odlar många sorter till en början – men bara lite av varje. Du lär dig snart hur de olika sorterna ska odlas och vilka som trivs bra på din jord.

Lagom mycket

Du lär dig efterhand hur mycket du behöver av de olika köksväxterna. Här kommer ändå några tumregler.

En potatisrad på 10 m rymmer 30–35 planter. Ett bra potatisår kan du få 40–50 kg av en vintersort där. Men det kan också bli mindre. Tidig potatis ger inte alls lika stor skörd som vinterpotatis.

Bönor på stör ger också stor skörd i förhållande till den yta som krävs. Tre "bönhyddor" med vardera tre störar kan ge bönor som räcker hela vintern för en normalfamilj.

Odlar alltid sallat, rädisor och spenat i omgångar. Så med två-tre veckors mellanrum. Sår du för mycket på en gång blir det större skörd än du kan ta tillvara.

Vinbärsbuskar blir mycket bördiga efter 4–5 år. Det är absolut tillräckligt med 3–4 buskar för ett hushåll. Tänk på att vinbärsbuskar blir mycket vida efter några år. En buske kräver ofta mer än en m² i utrymme. Numera finns det vinbär på stam i handeln. De tar mycket mindre utrymme.

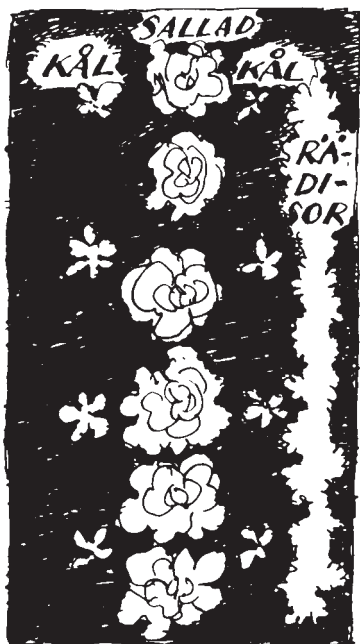
En rad hallon behöver inte mer plats än ca 60 cm på bredden. Hallonplanter behöver stöd i form av trådar på ömse sidor om raden. Grenarna är svaga och böjer sig annars lätt. Hallon är utmärkta som gränsmarkering. Hallonstödens käppar och trådar bildar ett slags staket. Men kom ihåg att hålla minst 1/2 meter till lottens gräns.

Odlar du mer än vad som förbrukas under sommaren, så välj sorter som passar de lagringsmöjligheter du har. Odlar du inte massor med rotfrukter och potatis om du inte har någonstans att förvara dem.

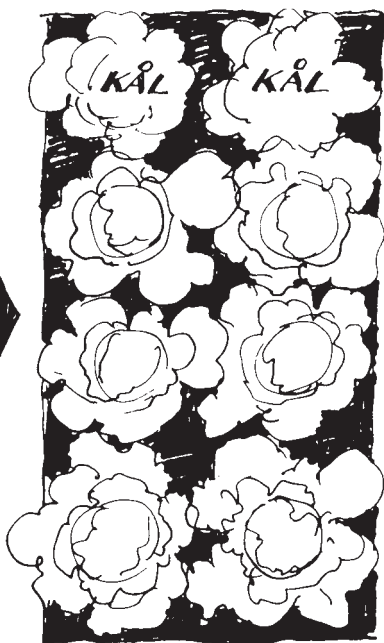
Har du däremot en frys – odla då mycket örter, bönor, spenat eller mangold, persilja och dill – dvs sorter som går bra att frysa in.

Både grönsaker och potatis kan lagras i stuka. Potatis kan förvaras ganska länge på växtplatsen under förutsättning att man skär av bladen när den har gulnat.

FÖRSOMMAR

HÖST

På försommaren, när kålplantorna är små, finns det plats för annat mellan dem. Senare tar de upp hela ytan.

En hallonrad kan ge skörd i många år, bara de tvååriga skotten, dvs de som just burit skörd, skärs bort varje sensommar.

Jordgubbar planteras helst i rader med 60–70 cm mellanrum och ca 30 cm mellan plantorna i raden. Skörda inte på samma plantor i mer än tre år. Skörden minskar efterhand, plantorna blir lätt sjuka och du bör plantera nya. Som nya plantor används kraftiga och friska utlöpare som bildas av moderplantan.

Utnyttja ytan

Vissa köksväxter måste odlas på stora avstånd eftersom de blir mycket stora när de närmar sig mognaden. Det gäller bl a kålplantor av olika slag, majs m fl.

Mellan kålplantorna brukar det finnas gott om plats på försommaren. Den ytan kan du utnyttja för att odla snabbväxare som exempelvis sallat och rädisor. Du hinner skörda dem långt innan kålen kräver

hela ytan. På så sätt utnyttjar du din odlingsyta mer effektivt.

Odlar du vinterpotatis kan du också odla bondbönor utan att det kräver något extra utrymme. Sätt en böna mellan varannan potatis i raderna. Potatis och bönor trivs utmärkt tillsammans. Du hinner skörda bönnorna långt innan det är dags att ta upp potatisen.

Plats för komposten

Till en välskött odling hör en kompost. Den kan ofta se en smula skräpig ut även om den sköts bra. Tänk på att placera den så att den inte generar grannarna.

Vill du lära dig mera om hur man utnyttjar ett köksväxtland med begränsad yta så effektivt som möjligt kan du exempelvis läsa den utmärkta boken "Odlar i kvadrat" av Mel Bartholomew/Gustaf Alm, Norstedts förlag.

Utgiven av

Svenska Förbundet för Koloniträdgårdar och Fritidsbyar

Åsögatan 149 • 116 32 Stockholm • Tel. 08-556 930 80

e-post: kansli@koloni.org • hemsida: www.koloni.org